

ZINVOL LEVEN

DE WIJSHEID VAN DE REBBE
MENACHEM
MENDEL
SCHNEERSON

SAMENSTELLER
SIMON JACOBSON

ZINVOL LEVEN
De wijsheid van de Rebbe

MENACHEM
MENDEL
SCHNEERSON

in een bewerking van Simon Jacobson

INHOUD

Voorwoord van Rabbijn Binyomin Jacobs 9

Inleiding 14

Een woord van dank 26

Levensbeschrijving 29

DEEL I DE MENS

1 Lichaam en ziel 35

2 Geboorte 47

3 Kinderjaren 54

4 Onderwijs 63

5 Jeugd 73

6 Huwelijk 82

7 Liefde 93

8 Intimiteit 102

9 Huiselijk leven en gezin 110

10 Gezondheid en fitheid 121

11 Werk en productiviteit 129

12 Liefdadigheid en rijkdom 138

13 Ouder worden en pensionering 146

14 Dood en verdriet 156

15 Pijn en lijden 164

16 Angst en vrees 174

17 Een dag uit het leven 183

DEEL II DE SAMENLEVING

18 Verantwoordelijkheid 193

19 Overheid 202

20 Leiderschap 212

21 Vrouwen en mannen 221

22 Wetenschap en technologie 232

23 Onze generatie 243

DEEL III G'D

24	G'd	255
25	Geloof en rede	271
26	Eenheid	283
27	Filosofie en praktische toepassingen	296
28	Goed en kwaad	304
29	Wonderen	316
30	Verlossing	325
Epiloog: De Rebbe als de <i>Masjiach</i> ?		333
Op persoonlijke titel		335
Verwijzingen en noten		337
Beknopte bibliografie		349

INLEIDING

Ongeacht hoe succesvol we in het leven zijn, ongeacht hoe gelukkig, rijk of begaafd we zijn, er komt een moment dat we ons realiseren dat het leven een diepere betekenis heeft. Nooit is deze zoektocht naar betekenis zo intens ervaren als in onze tijd. We hebben gezocht in gebedshuizen en in ons eigen hart, en we hebben het werk van filosofen, psychologen en denkers uit alle levensbeschouwelijke richtingen tot ons genomen.

Op welke manier helpt dit boek de lezer op zijn zoektocht? *Zinvol leven* is de praktische neerslag van de filosofie van rabbijn Menachem Mendel Schneerson, een leider en een leraar die in hoog aanzien stond, en wiens simpele benaming 'de Rebbe' in de hele wereld een begrip is geworden. Hoewel hij een joods leider was, onderwees en belichaamde de Rebbe een onmiskenbaar universele boodschap. Hij riep de mensheid op een productief en zinvol leven te leiden, en zich tot het uiterste in te zetten voor eenheid in de wereld. Zijn heengaan op 12 juni 1994 bracht grote droefenis teweeg, niet alleen bij de honderduizenden leden van de Lubavitcher-chassidische beweging van Chassidus, die hij sinds 1950 had geleid, maar ook bij staatshoofden, religieuze leidsmannen, schrijvers en kunstenaars, evenals bij de miljoenen anderen die zijn onbaatzuchtig leiderschap en diepe spiritualiteit, zijn betrokkenheid bij opvoeding en onderwijs, en zijn inspanningen voor een betere samenleving waardeerden.

In de loop der jaren hebben de media de aandacht hoofdzakelijk gericht op de vraag of de Rebbe al dan niet de *Masjiach* (Messias) was. Wat vaak buiten beschouwing werd gelaten, was het feit dat hij een briljant en zachtmoedig leider en leraar was, en dat zijn invloed en de legendarische toewijding van zijn volgelingen juist aan deze unieke eigenschappen te danken waren.

Dit is het eerste boek waarin de oorspronkelijke onderrichtingen van de Rebbe voor een breed publiek worden weergegeven. Hoewel het ook enige informatie verschaft over wie de Rebbe als persoonlijkheid was, is het geen levensbeschrijving. Er worden zeer veelvuldig theologische zaken besproken, maar het is geen boek over G'dgeleerdheid. Hoewel de Rebbe bij wereldlijken en geestelijken bekend stond

als een bekwaam wetenschapper, is het geen wetenschappelijk werk. *Zinvol leven* werd geschreven om de moderne lezer, zowel de religieus geïnspireerde als de vrijdenker, een nieuw perspectief op zijn of haar leven te bieden, wil antwoord geven op alledaagse vragen, en ingaan op kwesties die de ziel betreffen. Bovenal is dit boek bedoeld als gids voor het dagelijks leven, als blauwdruk voor een leven met meer diepgang.

De onderrichtingen en het leiderschap van de Rebbe worden met recht revolutionair genoemd, en toch is zijn boodschap niet nieuw. In feite ligt zijn kracht in het voortzetten van de generaties oude traditie van de Tora. De Tora (het woord betekent 'aanwijzing') omvat niet alleen de vijf boeken van Mozes, maar ook de rest van Tenach (de zogenaamde Schriftelijke Leer; de Bijbel) en de Talmoed (de Mondelinge Leer), en hun interpretaties en toepassingen, van leermeester naar leerling doorgegeven in een ononderbroken keten, die bij Mozes begon. Voor ieder probleem waar het moderne leven ons voor plaatst, vond de Rebbe een antwoord in de Tora; dezelfde Tora die op de berg Sinaï aan Mozes werd gegeven, dezelfde Tora wier onwankelbare waarheden werden ingebed in de aard van de mensheid.

De Rebbe paste deze universele waarden toe op het dagelijks leven, van het wonder van de geboorte tot aan de droefenis van de dood, van de technologische revolutie tot aan de definiëring van het G'dsbegrip. (In dit boek wordt het woord 'G'd' geschreven met een apostrof in plaats van een 'o', in overeenstemming met de schrijfwijze die ook de Rebbe hanteerde, gebaseerd op de overtuiging dat wij ook in het geschreven woord het besef moeten eerbiedigen dat G'd boven en buiten al onze bewoordingen verheven is.)

De onderrichtingen van de Rebbe zijn veelomvattend. Zij die zich thuis voelen in de theologie en in het gedachtengoed van de Tora zullen deels reeds vertrouwd zijn met de hier gepresenteerde stof. De Rebbe heeft zijn boodschap altijd gegrondvest op de onderrichtingen die aan zijn werk voorafgingen. Zijn kracht was dat hij in staat bleek zijn gehoor inzichten bij te brengen die veel verder reiken dan alleen het verklaren van begrippen. Een van zijn belangrijkste kwaliteiten was zijn vermogen informatie en ideeën uit het verleden vast te leggen, en deze weer te geven op een manier die naadloos aansloot bij het actuele leven. Ook maakte hij de eenheid en de waarheid achter

alle denkrichtingen en het leven zichtbaar. Niets beschouwde de Rebbe als een grotere eer dan de uitspraak: 'Ik heb van al uw onderrichtingen niets nieuws geleerd, want ik voelde allang dat het zo was.' Hieruit concludeerde hij dat de fundamentele waarheid aan het licht was gebracht – een waarheid die van binnenuit weerklinkt, niet een waarheid die door anderen wordt opgelegd.

De stof voor dit boek is voortgekomen uit een aantal bronnen. De Rebbe zelf heeft ontzagwekkend veel geschreven: een corpus teksten van onder meer honderden opstellen en meer dan 200.000 brieven aan mensen, allemaal met hun zeer persoonlijke achtergronden, hun eigen geloofsovertuiging, hun eigen werk. Ook sprak de Rebbe tot groepen bezoekers, en trad hij persoonlijk in contact met duizenden mensen die vragen hadden over alle denkbare aspecten van het leven, van het persoonlijke tot het politieke. Hij gaf de aanzet tot de oprichting van liefdadige en educatieve organisaties, en de leden hiervan kwamen veelal in groepsverband naar zijn woorden luisteren. Zijn bezigheden op uiteenlopende terreinen en zijn dagelijkse ontmoetingen, zelfs de meest terloopse, zijn leerzaam voor ons. Maar het belangrijkste middel tot onderrichting, en de voornaamste bron van dit boek, zijn de *farbrengens*, de bijeenkomsten waar de Rebbe sprak.

Deze bijeenkomsten vonden meerdere malen per maand plaats in de belangrijkste Lubavitcher synagoge, aan de Eastern Parkway nr. 770 in het district Crown Heights in Brooklyn, New York. Duizenden mensen namen deel aan de *farbrengens*: volgelingen van de Rebbe, en bezoekers uit alle uithoeken van de wereld. De Rebbe zat op een podium, vooraan in een grote zaal, naast hem zaten oudere volgelingen, en de hoogwaardigheidsbekleders die op die dag aanwezig waren. Zoals gebruikelijk in de religieuze cultuur van het chassidisme, werden gedurende een aantal uren liederen gezongen en *lechajiem* gedronken, ter onderbreking van de toespraken van de Rebbe, waarin een grote diversiteit aan onderwerpen aan de orde kwam. Zowel persoonlijke ervaringen als maatschappelijke en theologische kwesties werden tijdens een *farbrengen* besproken.

De Rebbe placht een *farbrengen* te openen met het benadrukken van het belang van die bepaalde dag. Hij sloot hierbij aan bij de *sidra*, de wekelijkse Tora-lezing, of bij een komende feestdag. De Rebbe

verduidelijkte vervolgens de betekenis van de actuele ontwikkelingen die op dat moment samenvloeiden, en die het unieke moment vormden dat die dag in de *farbrengen* centraal stond. Vaak gaf hij daarna commentaar op een fragment uit een chassidische tekst, dat door een van zijn voorgangers werd vastgelegd. Vervolgens werd een gesprek uit de Talmoed behandeld (de veelomvattende bundeling van joodse wetten en gebruiken, die onder meer de Misjna en de Gemara bevat. Deze teksten werden in de tweede, respectievelijk de vijfde eeuw vastgelegd, en bevatten commentaar op en een analyse van de Tora). De Rebbe begon zijn toelichting meestal met de 'gebruikelijke' hulpmiddelen van talmoedische logica, om dan over te gaan tot de onthulling van de innerlijke, spirituele dimensies van de tekst. Soms liet hij die volgen door een gelijksoortige behandeling van Rasji's klassieke commentaar op de Bijbel, een zegswijze uit de Spreuken der Vaderen, een juridische nuance uit de Code der Wet van Maimonides, of een mystieke parabel uit de Zohar. In de *farbrengen* analyseerde hij soms ook een historische gebeurtenis of een nieuwsfeit.

De retorische kwaliteiten van de Rebbe waren uniek. Hij citeerde een bijbelvers of een passage uit de Talmoed, stelde vervolgens vragen en tegenvragen om de vele niveaus van de waarheid te verduidelijken, en putte daarbij uit bijvoorbeeld literatuur, wetgeving, symboliek, predikatie, mystiek, en uiteraard de chassidische traditie van het denken over de Tora, waarbij stevast zowel de filosofische als de psychologische implicaties van het bewuste onderwerp aandacht kregen.

Wat ook de *pointe* van zijn toespraak was, de Rebbe eindigde altijd met dezelfde vraag: Hoe kan dit alles in ons dagelijks leven toegepast worden? De Rebbe benadrukte voortdurend dat alle deugdzaam *gedachten* ter wereld samen nog niet één deugdzaam daad, niet één helpende handreiking, niet één geldelijke bijdrage voor liefdadigheid voortbrengen. Een versmelting van denken en doen, zo leerde hij, was van vitaal belang.

Na ieder *farbrengen* kwam, in overeenstemming met de chassidische traditie, een kleine groep mensen bijeen, die de toespraak van de Rebbe redigeerde en transcribeerde. Dit was een uiterst veeleisende taak, daar de *farbrengens* dikwijls plaatsvonden op de sabbat of op een andere feestdag; dagen waarop het volgens de joodse wetgeving niet is toegestaan te schrijven of elektronische geluidsapparatuur te gebrui-

ken. Deze redacteuren moesten de gehele *farbrengen* in hun geheugen opslaan, en waren dus in feite 'mondeline schrijvers'. Op een later tijdstip werden de toespraken van de Rebbe op papier gezet, aan hem ter redactie voorgelegd, en tenslotte gepubliceerd en verspreid. Meer dan veertig jaar werd de inhoud van de *farbrengens* vastgelegd en verspreid in de oorspronkelijke taal, het Jiddisch, en vertaald in het Hebreeuws, het Engels en andere talen.

Iedereen die ooit een *farbrengen* van de Rebbe heeft bijgewoond, zal bevestigen dat van deze bijeenkomsten een enorme invloed uitging. Men werd erdoor verrijkt in intellectueel, spiritueel en emotioneel opzicht. Ik ben in Crown Heights in een chassidisch gezin opgegroeid, en heb het grote geluk gehad vanaf mijn kinderjaren bij *farbrengens* aanwezig te mogen zijn. In 1977 werd mij de functie van 'mondeling schrijver' gegund, en in 1980 werd ik benoemd tot hoofdredacteur van de publicatiecommissie van de bovengenoemde transcripties. Dit bracht mij in de bevoorrechte positie uit de eerste hand kennis te kunnen nemen van de onderrichtingen van de Rebbe, en persoonlijk contact met hem te kunnen onderhouden. Dit regelmatige contact diende om bepaalde punten van zijn gesprekken met anderen te verhelderen, en zijn aanvullende noten en herzieningen in de gepubliceerde versie van zijn toespraken te verwerken.

Geen enkel boek – en geen enkel mens – is in staat geheel recht te doen aan een man van het formaat van de Rebbe, en aan onderrichtingen met een dergelijke kracht. *Zinvol leven* is niet meer dan een nederige poging iets van de ontzagwekkende diepgang en de reikwijdte van de geschriften en toespraken van de Rebbe over te brengen, voor zover ze handelen over het leiden van een waarlijk zinvol leven.

Het samenstellen van dit boek was niet zonder uitdagingen. De Rebbe bediende zich in zijn geschriften en gesprekken van verschillende intellectuele dimensies en taalniveaus, wat het zeer moeilijk maakte zijn boodschap op een coherente manier in hoofdstukken samen te vatten. Een bijzondere uitdaging was de vertaling van oorspronkelijk in het Jiddisch en Hebreeuws weergegeven begrippen naar het Engels. Dit leverde vertaalproblemen op van zowel ideologische als linguïstische aard.

Daarbij komt dat de boodschap van de Rebbe de mensen op zeer verschillende manieren aansprak. Als aan honderd mensen zou worden gevraagd op welke wijze zij door een bepaald *farbrengen* werden verrijkt, zouden er honderd verschillende antwoorden komen. Een modeloze docent kon er de inspiratie vinden om zijn of haar werk met nieuw elan voort te zetten. Een man of vrouw, overspoeld door groot lijden, kon er toevlucht en vertroosting vinden. Weer een ander voelde zich gesterkt in zijn pogingen een meer doorleefde spiritualiteit te bereiken. En weer een ander kwam er vandaan met een nieuw intellectueel inzicht.

De grootste uitdaging bij het maken van dit boek was het beschrijven van de persoonlijkheid van de Rebbe. De Rebbe was een combinatie van vriendelijkheid en kracht, van eenvoud en diepgang, van grote toegankelijkheid en opmerkelijk intellect. En tenslotte was er moed voor nodig een heel leven van onderrichten in één boek samen te vatten; een leven dat werd geschraagd door de kracht van de joodse traditie en de joodse wijsheid, die ouder is dan drieduizend jaar.

De onderrichtingen van de Rebbe dragen weliswaar een universele boodschap uit, maar we mogen niet vergeten dat hij in eerste instantie een joods leider was. Geen inspanning was de Rebbe te veel om iedereen die tot het joodse volk behoorde, aan te moedigen zijn of haar band met het jodendom te omhelzen en te versterken. Zijn toespraken hadden met name betrekking op de wijze waarop joden de *mitswe* (de G'd welgevallige daad) zouden verrichten, die de Tora van hen vraagt. Zijn lessen draaiden in wezen om één gedachte: de gedachte dat G'd de wereld heeft geschapen opdat de mensheid deze zou beschaven en vervolmaken. Om dit te kunnen bereiken, hebben wij van G'd een blauwdruk gekregen. Zoals de Rebbe ons voortdurend voorhield, is het leven volgens de Tora en haar geboden niet vrijblijvend en niet arbitrair. De Rebbe, die de joodse tradities en wetten strikt naleefde, wist universele waarheden toegankelijk en aansprekend weer te geven. Mensen met verschillende achtergronden en geloofsovertuigingen konden van zijn onderrichtingen kennis nemen. Bijzondere nadruk legde de Rebbe op de plicht de zeven Noachidische wetten in acht te nemen. Deze wetten bevatten de universele wetgeving op zedelijk en moreel gebied, die op de berg Sinai aan alle

mensen is geschonken. (Termen als Tora en *mitswe* – fundamenteel in de onderrichtingen van de Rebbe bij het benadrukken van een zedelijke levenswijze – zullen een aantal lezers vreemd in de oren klinken. Vandaar dat deze termen alleen zijn gebruikt wanneer zij nodig waren voor het waarborgen van de zuiverheid van een bepaald onderwerp.)

De boodschap van de Tora spreekt tot ons allen, ongeacht onze verschillende persoonlijke achtergronden en bestemmingen. Zij houdt ons voor dat ieder mens naar G'ds beeld is geschapen, en dat wij ons leven in eerbied hiervoor moeten inrichten. Zij roept ons op in harmonie met elkaar te leven en door deugd, liefdadigheid en vriendelijkheid deze wereld tot een thuisplaats voor G'd om te vormen. Ieder mens, elk land heeft in dit proces een specifieke functie – en een specifieke *mitswe* – die nodig is voor het vervullen van deze universele opdracht.

Als een waarlijk leidsman in zijn tijd heeft de Rebbe ons geleerd hoe wij de sluier van de moderne tijd kunnen oplichten, hoe wij van elk vraagstuk de kern kunnen onthullen en benaderen. Dit boek is een poging aan te tonen dat de onderrichtingen van de Rebbe op dit moment meer dan ooit nuttig, noodzakelijk en toepasbaar zijn. Het wil laten zien dat zijn onderrichtingen een diepgaande hervorming van ons denken en ons handelen inhouden, en dat zij ons de weg wijzen naar een hoger niveau van bewustzijn en inzicht. Verder leeft de hoop dat dit boek een ondersteuning zal zijn bij de voorbereiding op het volgende millennium, bij het creëren van een nieuw, helder perspectief voor het beschouwen van alle terreinen van het leven: wetenschap, politiek, sociaal leven en lichamelijk en spiritueel welzijn.

Als de boodschap van de Rebbe dit allemaal vermag – zo zal wellicht worden gevraagd – hoe komt het dan dat betrekkelijk weinig mensen zich ten volle van haar inhoud bewust zijn? Het antwoord is uiterst eenvoudig. In de eerste plaats is de wijsheid van de Rebbe nooit eerder in de Engelse taal voor een breed lezerspubliek toegankelijk gemaakt. Ten tweede is het wellicht zo dat de moderne wereld er moeite mee heeft zich een mening te vormen over de boodschap van een oudere rabbijn, die gekleed ging in de chassidische *kafian*; een kenmerk van de 'oude wereld'. Goed, hij was dan wel een belangrijk

Talmoedisch geleerde, maar heeft hij ons werkelijk iets te zeggen dat van toepassing is op ons moderne leven? Is iemand als hij werkelijk in staat contact te maken met de hedendaagse samenleving, en met een geestelijk klimaat waarin zovelen wanhopig op zoek zijn naar hun ziel?

Zinvol leven laat zien dat de Rebbe niet alleen een briljant G'dgeleerde is, maar ook een weergaloos waarnemer van de menselijke staat van zijn. Zoals de Rebbe middels zijn onderrichtingen de mysterieuze lagen van een spiritueel vraagstuk wist af te pellen, zo zal dit boek hopelijk een aantal van de mysterieuze, onbekende lagen van de persoonlijkheid van de Rebbe blootleggen. Misschien is de lezer zich terdege bewust van de filosofie van de Rebbe, misschien werd hij of zij ooit door een portret van de Rebbe in de krant wakker geschud. Hoe de eerste kennismaking ook is verlopen, dit boek wil de lezer het gevoel geven dat hij of zij persoonlijk bij een *farbrengen* aanwezig is, en hem of haar in staat stellen het inzicht en de warmte van de Rebbe te ervaren.

De boodschap van de Rebbe, en de manier waarop hij deze naar voren bracht, waren het resultaat van eeuwenlange Tora-studie. Deze wijsheidstraditie strekt zich uit over negentig generaties, en begon bij Mozes. Het is ook het hoogtepunt van negen generaties van de chassidische traditie, die teruggaat tot het jaar 1734, toen de beweging werd gesticht door rabbijn Jisroël Ba'al Sjem Tov, die werd opgevolgd door rabbijn Dov Ber van Mezeritch, en hij weer door rabbijn Schneur Zalman van Liadi. Deze laatste legde de grondslag voor de richting van Chabad Chassidus, later bekend als Lubavitch.

Chabad Chassidus is, kort geformuleerd, de bestudering van de esoterische en spirituele dimensie van de Tora die, mits aansluitend bij de joodse wetgeving en de joodse traditie, een synergie van lichaam en ziel creëert, en zo G'd voor ons even werkelijk en aanwezig maakt als de lucht die wij inademen en het brood dat wij eten. Dit innerlijk aspect maakte altijd al deel uit van de traditie, maar werd in voorgaande geslachten uitsluitend door een handjevol geleerden bestudeerd. Chassidus leidde ons binnen in een nieuw tijdperk. De mystiek van de Tora werd toegankelijker gemaakt voor degenen die deze bronnen wilden bestuderen en daarin inspiratie vonden, en zich lieten leiden door de gedachte dat de verspreiding van deze onder-

richtingen G'd in het leven van de mens tot een werkelijkheid zou maken en de gehele wereld verlossing zou brengen. Elke volgende generatie van Chabad-Lubavitch-leiders – de Rebbe was de zevende leider – gaf de onderrichtingen van Chassidus in bredere kring bekendheid.

Een van de belangrijkste bijdragen van de Rebbe bestond eruit dat hij het gedachtengoed van de Tora en van het chassidisme wist weer te geven in een taal die van deze tijd is, en tegelijkertijd niet aan tijd gebonden. Voor dit boek werd geput uit de onderrichtingen van de Rebbe over het jodendom en het chassidisme. De nadruk is gelegd op de universele elementen in zijn boodschap, namelijk op zijn aanwijzingen voor het inrichten van het leven in toewijding aan G'd.

Bij het schrijven van de eerste versie van dit boek was mijn aanvankelijke bedoeling een gedegen portret te schetsen van de wijsheid en de levensvisie van de Rebbe. Met andere woorden: ik had het plan een boek *over* de Rebbe te schrijven. Toen ik vorderde, werd mij echter duidelijk dat een boek over de Rebbe bestemd voor een brede lezerskring, niet een intellectueel gerichte biografie zou moeten worden. Ik begon te beseffen dat het centraal stellen van de toepasbaarheid van zijn onderrichtingen veel beter was. Uiteindelijk werd mij duidelijk dat als leven en werk van de Rebbe in één gedachte zou moeten worden samengevat, deze zou moeten zijn dat mensen dienen te leren hoe ze een zinvoller leven kunnen leiden in gedachten, woord en werk, en dat ze dienen te beseffen dat een zinvol leven leidt tot persoonlijke en universele verlossing.

Zinvol leven heeft niet de pretentie een uitputtende, definitieve studie van het werk van de Rebbe te zijn. Ook dient gezegd te zijn dat geen enkele publicatie de authenticiteit van zijn onderrichtingen kan weergeven. Dit boek is bedoeld als een inleiding tot zijn onderrichtingen, en wil een samenvatting geven van de boodschap van de Rebbe. Bewust is hierbij het academisch kader grotendeels losgelaten, en zijn de talrijke citaten en verwijzingen die voor de onderrichtingen van de Rebbe zo kenmerkend zijn, achterwege gelaten. Dit boek weerspiegelt dan ook niet de omvangrijke bijdrage van de Rebbe als Tora-geleerde aan het joodse denken. Zijn gedachtengoed wordt in dit boek vereenvoudigd weergegeven; de nadruk ligt op hoofdzaken,

en minder op de verschillende betekenislagen van bepaalde verzen of passages in de Tora en de Talmoed.

Dit boek kon slechts tot stand komen dankzij de bijdragen van tal van geleerden, maar het was onvermijdelijk dat de tekst daarna toch weer is aangepast. Steeds heb ik naar de tekst gekeken vanuit het perspectief van mijn religieuze scholing, mijn visie op de Rebbe als toetssteen gebruikt. Uiteraard ligt de verantwoordelijkheid voor de tekst die nu voor u ligt, geheel bij mij.

Ik ben ervan overtuigd dat het ware bereik van de bijdragen van de Rebbe in brede kring zal worden onderkend, als hedendaagse geleerden de waarde van zijn wetenschappelijk-religieuze visie eenmaal inzien. Ik koester de hoop dat dit boek zal leiden tot een toenemende belangstelling voor het onderricht van de Rebbe, en dat het anderen ertoe zal inspireren zijn gedachtengoed intensiever te bestuderen, en het in geschreven woord weer te geven. Niets vervuld mij meer met dankbaarheid dan de gedachte dat dit boek door zijn rijkdom aan informatie het leven van mensen verandert.

Ik moet toegeven dat ik met grote aarzeling aan dit werk ben begonnen. Nooit eerder had iemand een dergelijk project ondernomen. Ik stelde mijzelf ook de vraag of de Rebbe ingenomen zou zijn met een boek als dit. Weliswaar sprak hij dikwijls de wens uit dat de spirituele wijsheid van de Tora voor iedereen toegankelijk zou zijn, maar ik wist niet hoe zijn wens het beste gerealiseerd kon worden. Per slot van rekening was deze wijsheid generaties lang met de grootste zorgvuldigheid direct van leermeester naar leerling doorgegeven, in een mondelinge traditie. Omdat de boodschap een G'ddelijk karakter heeft en de Tora zeer vele – deels verborgen – nuances kent, bestond altijd de vrees dat de stof zou worden gepresenteerd op een manier die de verheven inhoud zou aantasten.

Met de komst van Chassidus kreeg de Tora een wijdere verspreiding, en ook het esoterische aspect werd toegankelijker. Dit ging gepaard met de vrees dat de boodschap in een verwaterde of te sterk aangepaste versie zou worden doorgegeven. Maar rabbi Schneur Zalman bood voor dit probleem een oplossing. Hij vertelde het volgende verhaal.

Het kind van een machtig koning werd zo ernstig ziek dat geen enkele

le geneesheer wist hoe het beter moest worden gemaakt. Tenslotte werd er een arts gevonden die dacht dat hij het kind beter kon maken. De enige hoop, zo stelde hij, was de kostbaarste edelsteen uit de kroon van de koning te verbrijzelen en met water te vermengen, en dit mengsel aan het kind te drinken te geven. Hoewel de kroon hierdoor al zijn glans en waarde zou verliezen, en hoewel er geen enkele garantie was dat het kind zou genezen, aarzelde de koning geen ogenblik. Waartoe zouden al zijn rijkdommen nog dienen als zijn kind zou sterven?

‘Hetzelfde geldt voor de esoterische onderrichtingen van de Tora, G'ds kroonjuweel’, zei Schneur Zalman. ‘Toegegeven, er kan iets op de grond vallen en verspild worden, maar zelfs al gaat maar één druppel het hart en de ziel van een mens binnen, waardoor diens geestelijk leven wordt gered, dan is het niet voor niets geweest.’

Op welke wijze het chassidisch gedachtengoed in het verleden ook werd verbreid, het onderricht gebeurde altijd onder nauwkeurig persoonlijk toezicht. Bij het lezen van dit boek ligt de zaak anders, een geschreven tekst is immers voor meer dan een uitleg vatbaar. Zoals de Rebbe, een Lubavitcher spreuk citerend, dikwijls heeft gezegd: ‘Een gedachte behoort jou alleen toe, een woord behoort anderen toe – en dit geldt bovenal voor het *gedrukte* woord, dat eeuwig is.’

Het was de Rebbe's roep te komen tot verlossing die mij uiteindelijk deed besluiten dit boek te schrijven. Hij benadrukte dat na jaren van vervolmaking van de stoffelijke wereld nu de tijd was gekomen om G'd in het leven van mensen tot werkelijkheid te maken. Hij was ervan overtuigd dat er op dit moment overall mensen leven die ontvankelijk zijn voor een wereld die ‘vol (zal) zijn van kennis van G'd, zoals de wateren de bodem der zee bedekken.’ (Jesaja 11:9) Wat draagt meer bij tot de verwezenlijking van het doel van de Rebbe dan een boek met zijn boodschap?

Een aantal jaren geleden nam ik dit voor de eerste maal in overweging, maar mijn dagen werden al helemaal gevuld met het transcriberen van de toespraken van de Rebbe, en met het publiceren van zijn geschriften. Toen werd de Rebbe in februari 1992 getroffen door een zware beroerte, waardoor hij zijn spraak kwijtraakte. Meer dan

dar, Leibel en Jossi Simpson, en Rachel en Sarah Weinkrantz.

De baten van dit boek zijn bestemd voor een speciaal VHH-fonds, opgericht ten behoeve van de verdere publicatie van het werk van de Rebbe, de voortzetting van zijn onderrichtingen, en het beschikbaar stellen van zijn onderricht aan een breed publiek.

LEVENSBESCHRIJVING

Rabbin Menachem Mendel Schneerson
(1902-1994)

Rabbin Menachem Mendel Schneerson, veertig jaar lang de leider – de ‘Rebbe’ – van de Lubavitcher beweging van het chassidische jodendom, was een man van tegenstellingen. Hoewel hij tijdens de jaren van zijn leiderschap nauwelijks een stap buiten zijn eigen woonwijk zette, strekte zijn invloed zich wereldwijd uit. Hij werd als een zeer vooraanstaand godsdienstgeleerde beschouwd, maar was tegelijkertijd zeer ingewijd in de wiskunde en de natuurwetenschappen. Hoewel hij de indruk maakte een leider van de ‘oude wereld’ met haar enigszins kloosterachtige geloofsgemeenschap te zijn, was hij helemaal thuis in de moderne wereld, en zocht hij steeds met bezieling aansluiting bij de samenleving, zowel de joodse als de niet-joodse. Voortdurend riep hij mensen op te streven naar deugdzzaamheid, opvoeding en eenheid.

Menachem Mendel Schneerson werd op 18 april 1902 (de elfde dag van Nissan in het jaar 5662) in Nikolajev, een stad in het zuidelijk deel van de Oekraïne, geboren. Zijn vader, rabbin Levi Jitschak Schneersohn, was een bekend geleerde; zijn moeder, *rebbetzente* Chana Schneerson, was een aristocratische vrouw uit een vooraanstaand rabbijnengeslacht. Hij had twee jongere broers, Dovber en Jisroel Arjeh Leib. Toen Menachem Mendel vijf jaar oud was, verhuisde de familie naar Jekaterinoslav, nu Dnjepetrovsk, waar zijn vader tot opperrabbin werd benoemd.

Reeds in zijn vroege jeugd openbaarden zich bij Menachem Mendel buitengewone begaafdheden. Zijn ouders haalden hem van school, en hij kreeg privé-onderricht. In zijn *barmitswe*-periode gold hij als een wonderkind in de Tora, en tijdens zijn adolescentie verdiepte hij zich met grote toewijding in de ingewikkelde materie van de Tora. In 1923 kwam hij in contact met rabbin Josef Jitschak Schneersohn – op dat moment de Rebbe van de Lubavitchers –, die hem in zijn kring opnam, en hem verschillende verantwoordelijkheden gaf. Vijf jaar later trad hij in Warschau met de op één na oudste

dochter van de Rebbe, Chaja Mushka (1901-1988), in het huwelijk.

Enige tijd later vestigde het jonge paar zich in Berlijn, waar rabbijn Menachem Mendel al eerder aan de Universiteit van Berlijn zijn studie in de wis- en natuurkunde was begonnen. Door de opkomst van het nationaal-socialisme gedwongen, trokken de jonge rabbijn en zijn vrouw in 1933 naar Parijs. Daar zette Menachem Mendel zijn studies voort aan de Sorbonne. De voornaamste plaats in zijn leven werd echter ingenomen door gebed en godsdienstige studie. Daarnaast diende hij op een aantal gebieden, waaronder de redactie van de geschriften van de Lubavitcher beweging, als steunpunt voor zijn schoonvader. Hij fungeerde ook als privé-secretaris van rabbijn Schneersohn, en bezocht uit hoofde van die functie joodse leiders in geheel Europa.

Toen Parijs onder Duitse bezetting kwam, werd het echtpaar gedwongen de Franse hoofdstad te verlaten. Op 23 juni 1941 arriveerden beiden per schip in New York, waar rabbijn Josef Jitschak Schneersohn zijn schoonzoon belastte met de leiding van de afdeling educatie, met de organisatie van de sociale hulpverlening, en met de leiding van de uitgeverij van de Lubavitcher beweging.

Rabbijn Josef Jitschak overleed in 1950. Hoewel het voor de hand lag dat rabbijn Menachem Mendel hem zou opvolgen, voelde deze zich aanvankelijk niet geroepen het leiderschap op zich te nemen. Een jaar later werd hij officieel met de titel 'Rebbe' bekleed. Hij hield de leden van de beweging voor dat ieder individu zelf verantwoordelijk bleef voor zijn of haar daden en voor zijn of haar streven naar G'ddelijkheid, ondanks het feit dat hij nu leider was.

In de vierenzeventig jaar van het leiderschap van de Rebbe, groeide de kleine chassidische gemeenschap, die door de Holocaust bijna geheel was vernietigd, uit tot een meer dan 200.000 leden tellende beweging die in de hele wereld actief is. De Rebbe zag zeer goed in wat de specifieke noden van deze tijd zijn. Vooruitlopend op de sociale omwentelingen van de komende decennia begon hij met de stichting van centra voor onderwijs en dienstverlening, van waaruit aan alle mensen, ongeacht hun religieuze verbondenheid of achtergrond, sociale ondersteuning en humanitaire hulp kon worden geboden. Hij legde de grondslag voor een korps Lubavitcher uitgezondenen (*sje-luchim*), die de opdracht kregen overal ter wereld Chabad-Lubavitch-

centra te stichten, en de geestelijke en materiële noden van de gemeenschappen ter plaatse te lenigen. Op dit moment zijn er in vijfendertig landen, verspreid over zes werelddelen, meer dan veertienhonderd van deze centra.

In de persoon van de Rebbe was een diepgaande godsdienstige en wereldlijke training verenigd met een intens mededogen en inzicht. Hij werd gezien als een leider die andere leiders kon adviseren op het gebied van politiek, zakenleven en religie. Vanaf 1986 werd het zijn gewoonte op zondagen persoonlijk duizenden bezoekers te ontvangen. Tijdens deze bijeenkomsten werd aan iedere aanwezige een dollarbiljet uitgereikt om liefdadigheid aan te moedigen. Velen bewaarden hun biljet als een tastbaar bewijs van hun ontmoeting met de Rebbe, en als herinnering aan de ontroering die hij bij hen had gewekt.

In 1992 werd de Rebbe, negentig jaar oud, door een beroerte getroffen. Twee jaar later, op 12 juni 1994, overleed hij. Kort daarna werd door het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden het voorstel aangenomen de Rebbe postuum de Gouden Medaille van het Congres toe te kennen, dit voor zijn 'belangrijke en duurzame bijdragen aan de verbetering van het onderwijs en de zedelijkheid, en het bevorderen van daden van menslievendheid.'